

**Arhitekt Janez Kobe
v svojem ateljeju na
Karlovški cesti
v Ljubljani.**

Hiša, kjer je zadnje leto nastanjen Ljubljanski biro za arhitekturo (LBA), ki ga od leta 1989, ko je bil ustanovljen, vodi in v njem skupaj še s petimi sodelavci ustvarja arhitekt Janez Kobe, je na Karlovški cesti v Ljubljani, in zunaj in znotraj šele dobiva pravo podobo, saj je, tako kot kar nekaj drugih arhitektovih projektov - npr. bolnišnica v beloruskem Gomelju, bolnišnica za športno medicino v Riadu v Savdski Arabiji, vila Papič v Novem mestu in hiša Pirnat v Ljubljani, šele v nastajanju.

Povsem nenastanjeno je še pritličje, kjer bosta studio in hišna galerija, pod širokimi oboki v jugovzhodnem delu hiše pa bo za sprostitev med delom tudi klub LBA (»tu bo kraljeval naš kuhar, ki je že zdaj pri nas in nam kuha«). V hiši s petsto kvadratnimi metri uporabnih površin ne bo manjkala niti vez z naravo: v zastekljenem galerijskem atriju je oblikovan prostor za fontano in drevo ob njej. Za zdaj pa se vendarle vse dogaja pod poševnimi podstrešnimi stenami v prvem

Intervju: Janez Kobe

Romantika

ob vodi

Spraševala: Ana Asič

Da bi se ljudje prijetno počutili v arhitekturnih ambientih in bi jih v njih preveval občutek, da je življenje lepo, je temeljna misel, rdeča nit v ustvarjalnem delu ljubljanskega arhitekta Janeza Kobeta. Od novega naselja v Kotljah (1971), ki ga je ustvaril komaj leto dni po diplomi in zanj skupaj s sodelavcema Borutom Delakom in Mirkom Mrvo leta 1978 prejel Plečnikovo nagrado, poslovne hiše Splošne plovbe Piran v Portorožu (1974), stanovanjske soseske Livade v Izoli (1976), Slovenske plaže v Budvi (1980), ki je arhitektu leta 1985 prinesla republiško in zvezno Borbino nagrado, Sončnih vrtov v Orašcu pri Dubrovniku (1985), pa do zdravilišča Belorus (1993) v Nebugu ob Črnem morju, za katerega mu je letos mesto Ljubljana podelilo Župančičevo nagrado za ustvarjalne dosežke v arhitekturi.

Foto: Dragan Arrigler, Janez Kobe, Miran Kambič

nadstropju, kjer so risalnice. Tudi tista, v kateri največ časa preživi Janez Kobe. Tu so temnosivo-modro-vijoličasta tla v dveh nivojih: nižja, ko stopiš v prostor, ob velikih atrijskih oknih, kjer so risalne mize; in višja po vsej dolžini preostalega prostora, kjer je pod vzhodnimi okni velika arhitektova miza, h kateri le na skrajnih straneh kot na oder vodijo stopničke. V tem prostoru ni vpijočih barv. Sploh pa ne rdeče, ki je arhitekt ne mara, ne zaradi njenega simbolnega ali celo ideološkega pomena, ampak zato,

ker se mu zdi (»razen seveda opečne, naravno rdečkaste barve, ki je izvirna, organska in zato lepa«) preveč nenaravna in neprimerna za uporabo v arhitekturi. Tako sta v vsem velikem prostoru le dve živahnejši barvi: rumena nalepka na steklenici črnega Pelikanovega tuša in živo modre krožne in polkrožne oblike z enega od načrtov na arhitektovi mizi. To je projekt spremembe zazidalnega načrta izolskih Livad. Del te stanovanjske soseske je bil po načrtih Janeza Kobeta zgrajen že v sedemdesetih; novelizacija

zazidalnega načrta, s katero se prav zdaj ukvarjajo v LBA, pa za preostalo območje, ki obsega približno 18 hektarjev zemljišča, predvideva gradnjo turistično-poslovnega centra z velikim jezerom, aqualandom v središču. Tako bo to spet arhitektura ob vodi in z vodo, ki je ena od stalnic arhitektovega ustvarjalnega opusa.

Voda spremlja Janeza Kobeta že od rojstva leta 1947 v Novem mestu. Tam je odrasčal v hiši starega očeta, na Glavnem trgu, ob mostu, ob Krki, ki je kar naprej vabila in navduševala in bila pravi raj za kopanje, čolnarjenje in vesele igre ob popoldnevih; ko so se prevešali v večer, so bili rezervirani še za obvezno vsakodnevno slikanje in seveda za glasbo, za violino, ki jo je igral ob babičini klavirski spremljavi.

V petdesetih se je družina preselila v Ljubljano. Tu se je Janez Kobe po gimnaziji vpisal na arhitekturo in 1970. diplomiral pri profesorju Edu Mihevcu. S 23 leti je že sodeloval

z arhitektom Fedjo Koširjem pri projektiranju in gradnji bazena v ljubljanskem Tivoliju.

»Fedja Košir je bil v tistem času eden najbolj prodornih slovenskih arhitektov. Za kopališče je potreboval sodelavce in tako sem začel delati z njim, kasneje pa se nama je pridružil še moj prijatelj Borut Delak,« se spominja Janez Kobe. »To so bila zanimiva leta, saj smo s Koširjem delali več natečajnih projektov in potem so kar vsi po vrsti dobili prve nagrade. Prav to delo je bila izredna izkušnja, ki mi je nedvomno dala več kot šola, na kateri naj bi se izšolali za arhitekto in kjer sem res razmeroma hitro končal študij, vendar je bilo to bolj posledica spleta okoliščin in dejstva, da sem se povsem racionalno odločil čim prej opraviti vse obveznosti. Tako sem hodil na prve izpitne roke, ne zato, da bi dobival desetke, ampak zato, da čim prej opravim dolžnosti. Veste, nisem bil tiste vrste študent, ki bi imel nenehno v zavesti misel, kako nekaj strašno pomembnega je študij arhitekture. Poleg tega takrat zame ni bilo važno vprašanje, pri katerem profesorju ga bom dokončal: na fakulteti nas je bilo nekaj kolegov, ki smo se bolj zaradi družbe kot zaradi kakršne koli 'ideološke' opredelitve odločili za Mihevca. Torej, če sem iskren, je bilo takratno zavedanje na tej ravni in dejansko nič več. Poglobljeno razmišljanje o arhitekturi pa je prišlo kasneje, z delom in konkretnimi nalogami.«

Očitno je bilo to razmišljanje uspešno, saj ste že za novo naselje v Kotljah s sodelavcema prejeli Plečnikovo nagrado in kritiki so takrat še posebej poudarjali vaš pretanjen občutek za vklapljanje novih ambientov v staro vaško okolje.

»Ko postavljaš novo arhitekturo, je vedno zelo pomembno, da jo skušaš kar najbolje prilagoditi obstoječemu okolju. To seveda ne pomeni, da vanj uvajaš le obstoječe oblike, ne pomeni, da le posnemaš, ampak da uvajaš tudi nove forme, ki jih skušaš čim bolj in čim manj moteče vklopiti v obstoječi

Zdravilišče Belorus v Nebužu ob Črnem morju. Pogled z bazenske terase. Investicijska vrednost zdravilišča, ki ga je po načrtih Janeza Kobeta med letoma 1991 in 1993 gradil Smelt, je bila 104 milijone dolarjev. Belorus, ki je namenjen rehabilitaciji žrtev črnobilske jedrske nesreče, meri 44.000 kvadratnih metrov. Poleg 1000 ležišč v bivalnem delu so gostom na voljo še medicinsko-diagnostični center, terapevtske enote, knjižnica, lekarna, gledališka in športna dvorana, bazeni in seveda razne gostinske in razvedrilne enote, zunaj pa bazenska terasa, prelepa narava s hrastovim gozdom in promenada, ki vodi k morju.

ambient. Pri tem ti preprosto ne preostane nič drugega, kot da prisluhneš svojemu občutku, kaj je za dano okolje primerno in kaj ne, kaj sodi vanj in kaj ne.«

In če te občutek vara?

»No, seveda se lahko zgodi tudi to. Da se ne, pa je treba delati. Ugotovil sem, da se teh stvari ni mogoče naučiti iz literature, naj je še tako dobra; v arhitekturi preprosto ne gre drugače, kot da stvari narediš, jih narišeš, jih gledaš, ko rastejo, jih vidiš, ko so zgrajene. In šele potem lahko rečeš, ali so prave; šele takrat ugotoviš, ali se lahko toliko zanesesh na občutek, da greš potem naprej po svoji poti. Torej, da si pridobiš občutek, da si pridobiš samozavest, da se na občutek lahko zanesesh, moraš dejansko imeti za seboj realizacijo projekta. In Kotlje so bile takrat zame ena od potrditev, da grem v pravo smer.«

Naslednja je bila poslovna stavba Splošne plovbe Piran?

»Ja, to je sploh ena najpomembnejših stvaritev v mojem življenju, mislim da povsem neponovljiva. To je bila občutljiva naloga, saj je bilo treba v čudovitem, zaščitenem parku s prekrasnimi starimi cedrami, cipresami in borovci postaviti razmeroma velik objekt s 6000 kvadratnimi metri poslovnih prostorov. Menil sem, da hiša ne sme osiromašiti obstoječe ureditve, ampak mora dati parku novo dimenzijo, mu vdihniti novo kvaliteto in ga obogatiti. Zato so nastale zelene terase, zazelenjene strehe, pred zasteklitvami pa žaluzije, ki bi morale biti povsem zaraščene s popenjavkami. Skratka, trudili smo se, da bi napravili arhitekturo, ki se lepo vklaplja v naravno okolje, obenem pa tudi, da bi naredili za ljudi, ki bodo delali v tej hiši, čim bolj zanimiv ambient, funkcionalen, z oceanskim načinom dela, ki mogoča zelo racionalno izkoriščanje površin; a vendar prijeten, z lepim pogledom skozi okno, tak, da bi

▲

Zdravilišče Belorus. Plažni objekti ob Črnem morju. Celo tu, na obali, arhitekt oblikuje prostor tako, da vanj postavi manjši bazen. »Voda je okras in užitek,« pravi Janez Kobe, »to je prav gotovo tisto, zaradi česar me privlači.«

se v njem čudovito počutili, da bi radi in z veseljem delali.«

Po delovnem okolju ste se posvetili stanovanjsko-počitniškemu in v Izoli, Budvi in Dubrovniku izpeljali tri res velike urbanistično-arhitekturne naloge. Te so od vas poleg občutka za okolje vendarle zahtevale tudi temeljito poznavanje mediteranskega načina življenja.»

»Pri nalogah, kot sta bili Slovenska plaža v Budvi in Sončni vrtovi v Orašču pri Dubrovniku, kjer oblikuješ prostor, ki obsega več deset hektarjev, je prilagajanje in vklapljanje v obstoječe kulturno okolje in specifičen način življenja le eden od dejavnikov, ki vplivajo na končno podobo takšnega kompleksa. Torej, upoštevanje okolja je predvsem, kako se projekt potem vidi navzven; drugo vprašanje je pa, kako je to novo okolje členjeno navznoter. Ne smemo namreč pozabiti, da mora na novo nastalo naselje povezovati v celoto neka tipologija, zaradi česar si seveda ne moreš privoščiti, da je vsaka hiša v tem kompleksu nekaj posebnega in

enkratnega, obenem pa morajo imeti za lažjo orientacijo uporabnikov v prostoru vendarle tudi individualen značaj. Pri teh velikih nalogah se je treba tudi nenehno zavedati, da moramo racionalno graditi s tehnologijo, ki je v danem trenutku na razpolago, da ne moremo zidati z unikatno gradbeno tehnologijo, ker ni smiselno in ni niti denarja za to, saj so turistična naselja naposled objekti izključno ekonomskega značaja, iz katerih hoče investitor iztržiti čim več. Kot arhitekt seveda to upoštevam in hkrati skušam narediti vse, da kljub majhnemu vlaganju ponudim čim več, pri tem pa seveda tudi ves čas pazim, da kljub še tako hudim pritiskom ne naredim potez, za katere bi se potem s strokovnega stališča lahko reklo, da so to slabe urbanistične in arhitekturne rešitve. Pri oblikovanju Slovenske plaže in Sončnih vrtov, kjer smo delali vse, od glavne urbanistične rešitve do interierjev, kjer smo oblikovali trge, ulice, kalette, notranja dvorišča, atrijske prostore, bivalne prostore, sem ves čas razmišljal, kateri in kakšni so ambienti, kjer se ljudje res dobro počutijo, kjer se z lahkoto orientirajo in gibljejo. In ugotovil sem, da so se ruralne oblike bivanja v zgodovini izkazale za najbolj prijazne do ljudi. To nam potrjuje tudi izkušnja modernizma, ki je skušal zanikati take oblike bivanja in oblikovanja prostora in uvajal razčlovečeno arhitekturo in urbanizem, s čimer se je odtujeval tistemu, kar zaznavamo kot okolje, prijazno do človeka. Seveda je ta modernistična skrajnost, ta slab zgled moral biti v zgodovini, da smo videli, kam nas lahko pripelje, in smo se od njega nekaj naučili. Osebnost zelo cenim postmodernizem, ki je zame velika filozofija. Mnogi seveda to filozofijo istovetijo z oblikovanjem arhitekturnih elementov in jo dobesedno prenašajo v arhitekturo, vendar je to po mojem

Splošna plovba
Piran

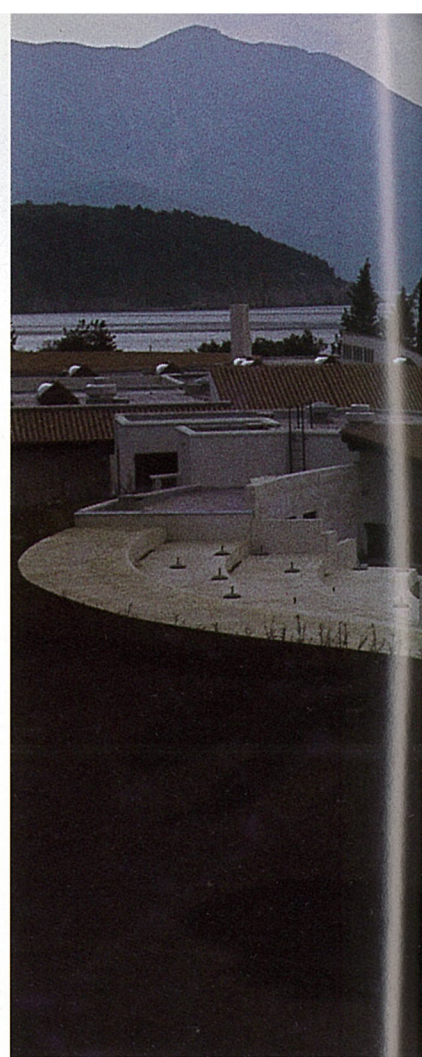
Poslovna stavba Splošne plovbe Piran v Portorožu. »Trudili smo se, da bi napravili arhitekturo, ki se lepo vklaplja v naravno okolje, za ljudi, ki bodo delali tu, pa čim bolj zanimiv ambient, funkcionalen, a vendar prijeten, z lepim pogledom skozi okno, tak, da bi se v njem čudovito počutili in da bi radi in z veseljem delali.«

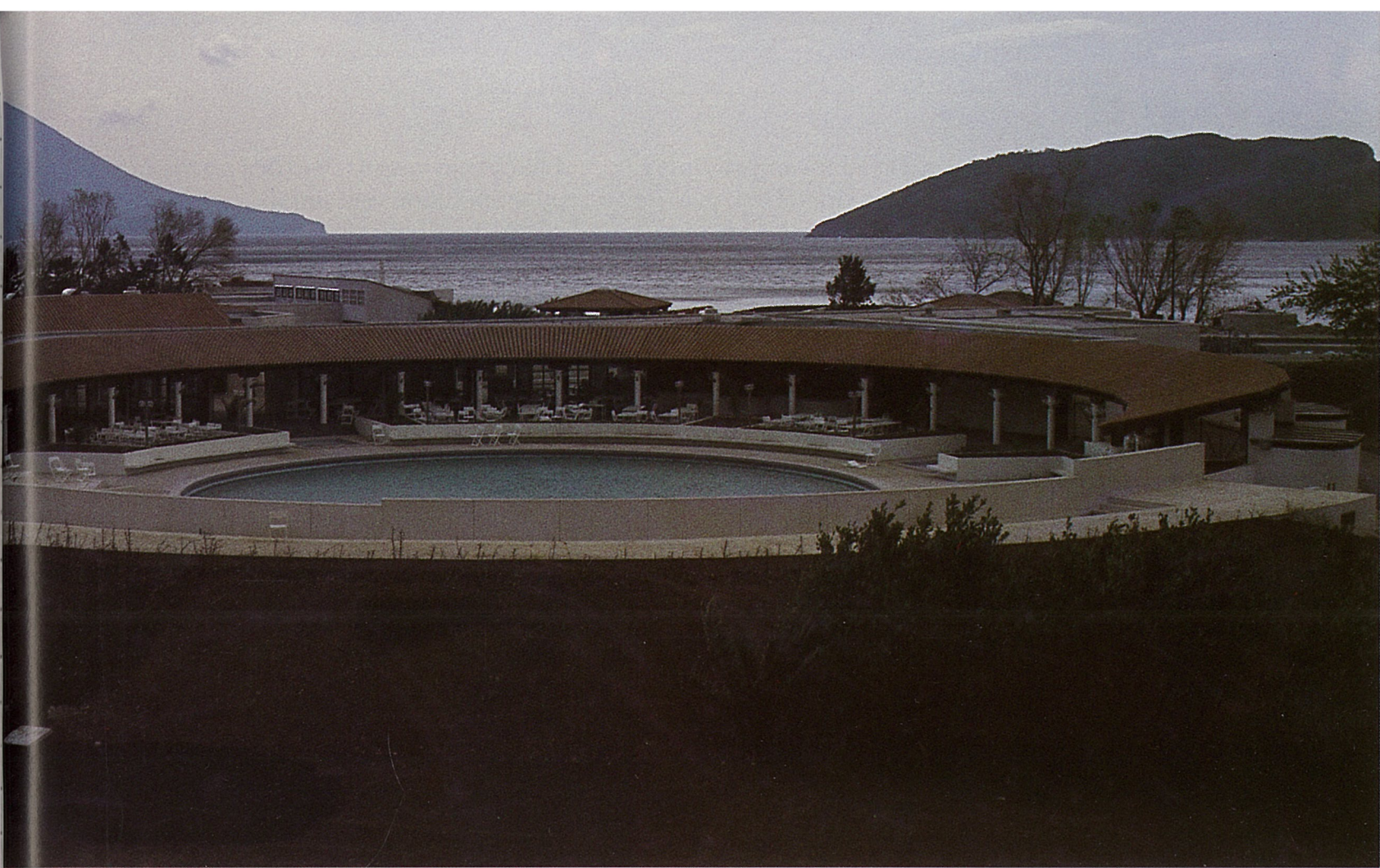

mnenju popolnoma zgrešeno. Ne privolim v stališče, da je postmodernizem teh nekaj oblik, ki se povsod, na vsakem koraku pojavljajo kot trendi. To je neumnost. Menim, da je veličina postmodernistične filozofije v njenem vračanju k izvirom, k načinu oblikovanja prostora, ki je namenjen človeku in povzdigovanju njegovega duha. To in oblikovanje ambients, kjer so vsi arhitektonski in urbanistični elementi zloženi tako, da niso moteči, a so vendar novi, drugačni, je tisto, kar je, ko delam, vedno v moji zavesti.«

V 70. letih ste največ in z uspehom delali v Sloveniji, v 80. na območjih nekdanje Jugoslavije in v 90. v tujini. Kje je najlepše?
 »Če imaš pravo, zanimivo delo, je delati doma prav gotovo nekaj lepega in ima prednosti. A tudi na tujem je lepo graditi pomembne objekte. To so veliki izzivi, običajno zelo na očeh javnosti, ki od takih nalog veliko pričakuje. Za Slovensko plažo je na primer vsa Jugoslavija zbirala denar s potresnim dinarjem in je seveda razumljivo, da je zato strokovna in laična javnost nadvse pozorno spremljala gradnjo tega velikega

Slovenska plaža ►
v Budvi obsega 45
hektarjev zemljišča
ob poldrug
kilometer dolgi
plaži. »Pri
oblikovanju
Slovenske plaže in
Sončnih vrtov, kjer
smo delali vse, od
glavne urbanistične
rešitve do
interierjev in kjer
smo oblikovali trge, ulice, kalette, notranja dvorišča, atrije, lokale in
bivalne prostore, sem ves čas razmišljal, kateri in kakšni so ambients,
kjer se ljudje res dobro počutijo, kjer se z lahkoto orientirajo in
gibljejo. In sem ugotovil, da so ruralne oblike bivanja tiste, ki so se
v zgodovini izkazale za najbolj prijazne do ljudi.« ▼

kompleksa. Podobno je bilo tudi ob Črnem morju - po črnobilski katastrofi so zbrali denar za tamkajšnji objekt, v katerem naj bi obolelim lajšali posledice nesreče. Vse to te spodbuja, da skušaš narediti nekaj res kakovostnega.«

Osebnostno obiskujete gradbišča v tujini?

»Ja, tudi. V Budvi in Dubrovniku je bil ves čas navzoč eden naših projektantov; pa še sam sem odhajal tja in ostajal več dni skupaj, da smo sproti odpravljali probleme, ki so se porajali. Projekt je namreč eno, drugo pa je vse to izpeljati. Torej, ko prideš tja, je treba najprej z vodji gradbišča razjasniti kup vprašanj. Potem je tu še osebni obisk gradbišča, ko se ti dvigajo lasje ob kakšnih rečeh. Na tistih velikanskih, ki obsegajo več deset hektarjev, se seveda dogaja marsikaj in je zelo težko imeti vse pod nadzorom, zato kak zanimiv detajl tudi izpade. Preprosto ne moreš videti vsega in si včasih zadovoljen, če so izpeljani vsaj glavni in najpomembnejši arhitekturni elementi. Pri gradnji Belorusa pa je imel Smelt kot prevzemnik vseh izvedbenih del organizirano močno nadzorno

koordinacijo v Ljubljani, tako da smo se o večini problemov dogovarjali že tu in rešitve posredovali na gradbišče, kjer je bila spet močna ekipa izvajalcev in nadzora. Seveda sem tudi sam šel večkrat tja za nekaj dni. Pri Belorusu ni bilo večjih težav. Predvsem zato, ker so vodje projekta na gradbišču poskušali uresničiti vse projektirane rešitve korektno in odgovorno. A ene stvari mi res niso izvedli. Stebra, ki naj bi zapiral vhod v ekonomsko dvorišče z velikanskimi agregati in zbiralniki vode, mi niso postavili in to me še zdaj boli. V tem delu je zato arhitektura dejansko nekoliko okrnjena. Ni vseeno, če steber tam je ali ga ni. Ampak dobro, malo sem pač popustil.«

V skoraj vseh projektih se ukvarjate tudi z vodo; ne le da so objekti ob morju, ampak vodo tudi pripeljete vanje: z bazeni, fontanami, vodnjaki in celo z barvami - z modro in zeleno, ki ju radi uporabljate v svojih ambientih! ?

»Ja, to je res. Ko oblikuješ prostor, ga skušaš seveda bogatiti na razne načine in voda je bila v prostorih od nekdaj okras.

Sončni vrtovi v Orašcu pri Dubrovniku. Turistični kompleks je bil zgrajen leta 1989. Zdaj je tu nastanjena hrvaška vojska, to pa seveda ne pripomore k dobremu stanju objekta. »A če nič drugega,« pravi Janez Kobe, »ko pomislim na svoja vojaška leta, kako zelo smo si želeli lepših ambientov, v katerih smo morali živeti eno leto, si mislim, da se vsaj hrvaški vojaki morda vendarle lepo počutijo v Sončnih vrtovih.«

Pri meni pa ne gre le za to, ampak tudi za kombinacijo okrasa in uporabne vrednosti. Danes vsakdo pričakuje, da se bo na morju kopal, to je ena osnovnih stvari, zaradi katerih gre na počitnice, in je tako le vprašanje oblikovanja, kako približati vodo človeku: prvič, da se dobro vklaplja v urbane strukture, in drugič, da bo čim lepše doživetje. Gostu v zdravilišču ali turističnem naselju moraš danes ponuditi kombinacijo bazenov in ob njih seveda gostinske lokale, da lahko tu podnevi uživa ob pijači, zvečer pa ob glasbi in je vse tudi zato, ker je ob vodi, še posebno romantično in prijetno. Voda je torej okras in užitek. To je prav gotovo tisto, zaradi česar me privlači; po drugi strani pa me je morje pritegnilo predvsem zaradi športa, potapljanja in podvodnega ribolova, s čimer se že od mladih nog z vsem srcem ukvarjam.«

Aha! In arhitektura je kot ribolov! ?

Arhitekt počne nekaj, kar ima rad, kar je užitek, a vendarle ostaja trezen in razsoden - in premišljeno meče trнке, na katere se ujamejo občutja in pozornost uporabnikov? (Se nasmehne) »Ja, gotovo! Seveda je pri

oblikovanju ves čas navzoča težnja metati trнке uporabnikom, jim nastavlјati, dajati spodbudo. To je bilo v arhitekturi od nekdaj. In danes se zastavlјa le vprašanje, koliko spodbud si arhitekt sme privoščiti. Pravzaprav se v zgodovini arhitekture spreminja le merilo, koliko trнков si v danem trenutku smemo privoščiti, da bo arhitektura ustrezala obstoječim trendom oblikovanja.«

V katalogu o zdravilišču Belorus pravite, da naj bi bil to ambient z značajem, ki bo uresničil željo gosta doživeti ne le očiščenje z življenjem v zdravi naravi, temveč tudi svojo iluzijo o človeka vrednem življenju. Arhitektura je torej tudi svojevrstna ustvarjalka iluzij?

»Poglejte, turistični objekt ali sanatorij, kot je ta v Nebugu, ni nekaj običajnega, to ni vsakdanje okolje, ampak kraj, kjer preživljaš počitnice, zato ga zavestno oblikujem tako, da bi ljudje v njem imeli možnost doživeti neko poduhovljeno izkušnjo; kjer bi se srečali z drugačnim okoljem, kot se srečujejo doma. Bistveno se mi zdi, da človek, ko pride v tak ambient, na vsakem koraku doživlja

Sončni vrtovi pri
Dubrovniku.

iluzijo lepega življenja. To je tisto, kar ti večno ostane v spominu, je kvaliteta, ki jo tudi pričakuješ od počitnic, na katere se pripravljáš vse leto ali morda celo vse življenje. Mi si nemara res v nekoliko pretirano slabi luči predstavljamo ruski oziroma beloruski vsakdanjik, pa vendarle, če izhajam iz teh ustaljenih predstav, sem pri oblikovanju sanatorija v Nebugu želel, da bi bilo za te ljudi srečanje s prekrasno naravo ob Črnem morju, s toplim soncem, z vsemi čudovitimi možnostmi za rekreacijo in seveda s sanjskim objektom, nekaj silnega in nepozabnega. Poleg tega nisem želel, da bi bil to le objekt, ki opravlja golo rehabilitacijsko funkcijo z vso mogočo medicinsko tehnologijo, ki je sicer večinoma nevidna oziroma se z njo srečuješ le, kadar greš namerno v prostore za medicinsko diagnostiko in razne terapije, ampak da je to resnično kraj lepih, romantičnih doživetij.«

Romantiko omenjate povsem iskreno in brez cinizma.

»Seveda! Zakaj ne? Globoko in iskreno verjamem, da so lepe, sanjske počitnice nekaj, kar si želi doživeti vsak človek; da je prav, da jih doživlja, in to v ambientih, kjer je mogoče tudi sanjariti, kjer je življenje lepo, humano, človeka vredno.«

Sploh ima vaš ustvarjalni opus po vsebini izrazito humano noto: stanovanjske soseske, turistična naselja, zdravilišče, bolnišnice. Namerno izbirate take naloge?

»To prihaja k meni z natečaji in seveda kot splet okoliščin in naključij. Če je tvoje življenje in delo odvisno od zmage na natečaju, je to zelo kruto. In potem morda res včasih tudi zato izbereš sodelovanje na natečaju, kjer oceniš, da boš lažje dobil projekt.«

Ne glede na vsebino?

»Ne, vsebina ni najpomembnejša, ko se odločáš za projektiranje neke naloge. Objekt je lahko zelo zanimiv izziv za arhitekta, četudi je morda namenjen na prvi pogled nepriljavni dejavnosti.«

Zdaj ne bom povsem izvirna, a v enem zadnjih intervjujev je Spiegel zastavil

hamburškima arhitektoma von Gerkanu in Margu vprašanje: delati palačo za Ceausesca ali ne? Torej, če bi morali izbirati med bolnišnico in palačo za Ceausesca, za kaj bi se raje odločili?

»Seveda za palačo! Predvsem zato, ker je že v iztočnici pri palači mnogo več možnosti za ustvarjalno oblikovanje kot pri bolnišnici, ki je izrazito funkcionalen objekt, kjer je treba do skrajnosti racionalno razporejati posamezne funkcije eno ob drugo in je arhitektura v bistvu le nadgradnja funkcionalnosti. Bolnišnica je objekt, pri katerem moraš reševati nešteto funkcionalnih problemov; oblikovanje je pri tem večinoma v ozadju. Sam sem imel sicer srečo, da je želel investitor bolnišnice v Gomelju, ki ima skupaj 50.000 kvadratnih metrov površin, lep in kakovosten objekt za bivanje in sem imel torej možnost iz nje narediti nekaj več, jo tudi arhitekturno zanimivo oblikovati. Če mi naročnik reče, hočem imeti najlepšo, najbolj humano bolnišnico, takšno, da bo šel človek z veseljem vanjo, da bo v njej užival, da ga ne bo groza te hiše, potem se bom res z velikim veseljem lotil naloge; v nasprotnem primeru seveda mnogo raje delam palačo.«

Ne glede na kontradiktornost naročnika?

»Oh, ne..! Namerno ste mi podtaknili Ceausesca!«

Ja, seveda.

»Ne, ne! Ne morete tako gledati! To ne more vplivati na to, ali se boš lotil naloge. Glejte, palača bo predvsem trajala dlje časa, ljudje navsezadnje umirajo. In tudi naročnik, ki je lahko v danem trenutku zelo kontradiktoren, bo enkrat umrl; v tej isti palači pa ga bo nasledil kdo, ki bo morda povsem sprejemljiv. Naročnik umre, ne? Ostane delo, kakršno koli že je.«

Včasih ne ostane. Leta 1992 ste v srbskih medijih pozvali k miru. Je bil v vojni porušen tudi kakšen vaš objekt?

»Res je. Takrat sem skušal kot Borbin nagrajenec apelirati vsaj na kulturno sfero. Vojna je prizadela Sončne vrtove.

Objekti sicer niso bili porušeni, vendar se je v njih nastanila jugoslovanska vojska, ki je zasedla dubrovniško zaledje. Ko sem bil pred tremi leti nazadnje tam, objekti sicer niso bili obstreljeni ali kako drugače poškodovani, vendar je bil kompleks izropan, tehnologijo in vse, kar je bilo uporabnega, so odpeljali, interierje pa popolnoma uničili. Tam je skoraj tisoč sob in apartmajev, ki so bili uničeni - a bi jih vendar bilo mogoče še razmeroma hitro obnoviti; pač pa je bilo približno trideset gostinskih in trgovskih lokalov, ki so bili vsak posebej popolnoma individualno oblikovan interierski objekt, tako devastiranih, da jih v bistvu sploh ni več, obstajajo le še v projektni dokumentaciji in bi jih bilo treba popolnoma obnoviti. Zdaj je tam nameščena hrvaška vojska, v Sončnih vrtovih imajo vojašnico in je najbrž tudi to malo pripomoglo k njihovemu slabemu stanju.«

Taka degradacija arhitekture je za arhitekta gotovo precej boleča.

»No, seveda si osebno prizadet.

Nemogoče je, da ne bi bil. Je pa res, da se rane celijo in smo tudi to preživeli, še zlasti potem, ko so se tam dogajale vedno večje nesreče, tako da danes tega ne doživljam več kot hudo tragedijo. Če nič drugega, ko pomislim na svoja vojaška leta, kako zelo smo si takrat želeli lepših ambientov, v katerih smo morali živeti eno leto, si pravim, da se hrvaški vojaki morda le lepo počutijo v Sončnih vrtovih. Je pa res, da so trenutki, ko izveš, kaj se je zgodilo, prav gotovo med težjimi v arhitektovem življenju; a so vendar posledica nekih izrednih, neobičajnih situacij.«

Kaj pa v običajnih okoliščinah; kateri trenutki so pri ustvarjanju projekta za vas najtežji?

»Projektiranje obsežnih nalog traja dolge mesece in medtem se nenehno vrstijo problemi. A najtežja se mi zdi priprava PGD-ja; torej dokumentacije, ki jo zakoni in predpisi zahtevajo, da si z njo pridobiš gradbeno dovoljenje. Če hočeš narediti

nekaj radikalnega, je skoraj nemogoče, da ne bi prišel navzkriž s kakšnim predpisom. In ta spopad z vsemi predpisi, trenutki, ko te je strah, da bo inšpektor nekaj našel in bomo morali projekt od temeljev spremeniti, se mi zdijo najtežji.«

Pa najbolj vzneseni in osrečujoči?

(Se nasmehne) »No, dveh takšnih se zelo dobro spominjam. Prvi je dan, ko sem dobil prvo nagrado na natečaju za Splošno plovbo Piran. Veste, bili smo mladi, želeli smo delati in ustvarjati in dobiti prvo nagrado na natečaju je pomenilo vse to. Spominjam se, da sem potem sedel na portoroškem kopališču, tam, kjer smo se sicer kopali in občudovali lepa dekleta, a tisti dan nisem videl ničesar, vse moje misli so bile v parku nad avtobusno postajo. Bilo je čudovito, evforično, ko sem pomislil, kaj

me zdaj čaka; da bom imel priložnost uresničiti, kar sem si zamislil! Drugi tak trenutek je bil avgusta 1980 v Komiži na Visu. Tam smo bili z barko, na kateri preživljamo poletja. Pa je prišel k meni luški kapitan in mi povedal, da me je klical oče in mi sporoča, da sem dobil prvo nagrado na jugoslovanskem natečaju za gradnjo Slovenske plaže. Veselja, ki te zajame ob taki novici, se ne da opisati! Kdor koli je kdaj v življenju to doživel, ve, kaj pomeni. Gotovo so to najbolj vzneseni trenutki v življenju projektanta: ko sodeluješ na natečaju in zmagaš.«

Janez Kobe

